

Brev hjemmefra - 1/25

Da er vi i gang med jubileet «Crossing 200»

Innhold

Side 2 Info om foreningen

Side 3 Hilsen fra lederen

Side 4 Mer om 200års jubileet

Side 8 Årsmøtet og beretningen

Side 13 De første utvandrere fra Gausdal

Side 16 De dro men kom tilbake

Side 20 En Valdresvenn minnes

Side 24 Siste sida. Aktivitetskalender 2024

Norsk utvandermuseums venner - kontakt info

Adresse:

Ingrid Semmingsens veg 10
2312 Ottestad

Org. nummer:

921 202 830

Bank:

1800 13 44818

Vipps:

573823

Spørsmål til foreningen rettes til:

926 67 305 bjorin1002@gmail.com

Brev hjemmefra, redaksjonen – kontakt:

959 81 385 osyverin@gmail.com

Hjemside: utvandermuseet.no/venneforeningen

Facebook:

Utvandermuseets venner

Bli medlem i venneforeningen:

Send 250 kr (400 kr familie) på VIPPS eller bankgiro. Merk innbetalingen med *navn*, *telf.nr.* og *e-post*.

Medlemskontingenten er kr 250/år – Familiekontingent kr 400/år

Styret – (valgt på årsmøtet mars 2025)

Leder:	Björg-Karin Ringen	926 67 305	bjorin1002@gmail.com
Nestleder:	Nancy Louise Coleman	924 22 456	tootch@gmail.com
Kasserer:	Odd Hemma	909 31 247	ohemma@online.no
Sekretær:	Ola Syverinsen	959 81 385	osyverin@gmail.com
Styremedl:	Marit Gran	957 51 078	maritgran1954@gmail.com
Styremedl:	Kjell Henning Paulsen	928 38 647	paulsenkjellhenning@gmail.com
Styremedl:	Gunvor Brodal	913 80 332	gbrodal@online.no

Revisor: Andreas Sølvsberg

Valkomit  : Einar H Volla og Odd Hemma

Representasjon i styret i Stiftelsen Norsk utvandermuseum og forskningssenter:

Representant: Leder Bj  rg Karin Ringen

Vararepresentant: Odd Hemma

Representasjon til årsmøtet i Forbundet Norske Museumsvenner (FNM):

Representant: Leder Bj  rg Karin Ringen

Redaksjonskomiteen:

Erling Hesjadalen og Ola Syverinsen

Styret oppfordrer alle til å verve medlemmer til venneforeningen – det trengs flere medlemmer og mer penger til aktiviteter sammen med museet. Alle er velkomne.

Innmelding kan gjøres ved å ta kontakt med styrets leder Bj  rg-Karin Ringen på telefon: 926 67 305 eller på e-post: bjorin1002@gmail.com

Lederen

Dette blir bra

I dag vil jeg skryte, ikke bare litt. Det er så utrolig mange flinke folk som jobber for at Utvandrerjubileet 2025- *Crossing 200* skal bli rikt på opplevelser, minner og lærdom.

Det kanskje mest imponerende er at så mange gode krefter samordnes og drar det store lasset sammen, Anno, Crossing 200, Utvandermuseet, fylkeskommuner, kommuner, ca 170 organisasjoner og et uhorvelig antall med frivillige. Takk til ALLE.

Sekretariatet med Ida Kristine Teien i spissen har fått med oss alle, de har laget gode nettsider, fått oss med til å bruke en lett tilgjengelig aktivitetskalender som er full av initiativ og tilbud og laget en fantastisk verkøykasse til felles bruk. De har ansvar for to svære arrangement; *Restaurasjon's* avgang fra **Stavanger 4.juli** og ankomst i **New York 9.oktober**. De hjelper til med markedsføring av mye av det vi andre finner på. Gå inn på sidene deres www.crossing.no og bli imponert.

De ansatte på Norsk Utvandermuseum Kari Fuglesang og Inger-Maren Slagsvold har klart å skaffe penger og fagfolk til at museet fysisk blir bygd om fra institusjon til moderne museum. De har kommet langt med å fylle inn spennende innhold i utstillingen «Ukjent landskap» som åpner **7.juni**. Museet vil få utvidet åpningstid i hele sommer. Om vi klarer å få til det på kafeen gjenstår å se, da trenger vi flere hender.

1.akt av sang- og musikkspillet 4th of July-17.mai ble spilt på Veldrom i Brumund 16.mars. Så flinke skuespillere, musikere, kostymeprodusenter og all verdens gode

hjelpere. Blomster og godord til manusforfatter og regissør Tor Karseth, til forfatter og produsent Nancy Coleman og til kostumesjef Gunvor Brodal. Billetter er lagt ut til urframføring ute på Utvandermuseet **26. 28 og 29.juni**.

Historielagene og kommunene rundt Mjøsa er i full gang med å lage superspennende arrangementer til Skibladners henting av gjen-skapte historiske reisefølger **15. juni**. Det kommer et felles program for alt som skjer på Lillehammer, Moelv, Gjøvik, Tingnes, Brumunddal, Hamar, Stange og Eidsvoll. Både reisefølgene og arrangementene blir presentert her i bladet.

Terje Joranger har en finger med i nesten alt som skjer, han har vært faglig ansvarlig for *spelet*, for utstillingen på museet, for programmet i New York og for å ha fått *Crossing 200* på beina. Takk Terje.

Björg-Karin

Skriv til bjorin1002@gmail.com

eller send **sms**

eller ring **926 67 305**

Snart starter museet markeringen av jubileet «Crossings 200»

200 år siden «Restauration»

Den nasjonale utvandrermarkeringen 2025, «Crossings 200», er presentert: 200 år siden den første organiserte utvandringen fra Norge til Nord-Amerika. 4. juli 1825 seilte sluppen «Restauration» ut fra Vågen i Stavanger. Et femtitalls om bord.

Nå markeres dette både i Norge og i USA – og sentralt står Anno Norsk Utvandrer-museum – med mange arrangementer – men av de større er disse tre:

- Ny permanent utstilling
- Historisk opplevelsestur
- Musikalsk spel

8. juni: Ny, permanent utstilling: «Ukjent landskap» åpner på Norsk Utvandrer-museum.

Åpent alle dager (ikke mandager) hele sommeren.

Det gjøres klart til den nye permanente utstillingen ved museet, åpnes 8.juni (Foto: Remi Laakso)

Når det gjelder den permanente utstillingen, kommer vi tilbake med en mer fyldig omtale i neste utgave.

15. juni: Historisk opplevelsestur

med Skibladner. Historielag rundt Mjøsa på bryggene fra Lillehammer til Eidsvoll.

Emigrasjon blir også tema 15. juni. Da vil det bli en historisk tur med Skibladner. I det siste styremøtet ble det gitt korte orienteringer om status i det omfattende arbeidet med turen og om aktivitetene på de enkelte brygger. Budsjettet for turen er også blitt presentert.

Dampbåten starter fra Lillehammer om morgenen, og på til sammen sju plasser vil den plukke opp familier som skal emigrere til Amerika. Så ender båtturen på Eidsvoll på kvelden.

Vi i Norsk utvandrer-museums venner står for hele gjennomføringa av båtturen, og så er det de lokale historielag som står for de ulike oppleggene ved hver brygge.

Gjenskaper utvandringen til Stange-familie

Som eksempel kan vi nevne Stange historielag, som står for opplegget ved Atlungstad brygge. Dampbåten vil ankomme Brenneribrygga for å hente familien Søren Larsen, som skal emigrere til Amerika. De skal lage en kopi av et følge til familien Søren Larsen. Denne familien på mann, kone og sju barn mellom to til 15 år reiste fra Hjerme stad gård i 1850. De var noen av de første som emigrerte fra Stange til Amerika, sier Ola Syverinsen. Dette gjaldt altså historien om Søren Larsen og familien som ble fortalt i forrige

Brev hjemmefra (utg. 24-4, des. 2024, side 24-27).

Håper å få med etterkommere

Til å spille familien Søren Larsen, håper Stange historielag å få med slektninger av denne familien. De skal reise fra Atlungstad gård og ned til Brenneribrygga i hest og kjerre med flyttelasset sitt. De blir kleddt opp i tidsriktige klær, og så skal de symbolsk utvandre. Historielaget samarbeider med Atlungstad Brenneri om å lage et fint opplegg med kulturelle innslag. Kanskje blir det noen boder der, og flere andre blir også kleddt opp i tidsriktige klær.

Emigrasjonsmøte i Stange historielag

15. januar inviterte Stange historielag til et amerikansk emigrasjonsmøte på Tingvold. Dette var et åpent møte for alle som var interessert i utvandringen til Amerika. Noen møtte også opp med gamle bilder og amerikabrev. – Anno museum var på plass og avfotograferte bildene og scannet brevene. Noen etterkommere etter slekta til *Søren Larsen og Kjersti Engebretsdatter Vethammer* tok også kontakt med historielaget.

På møtet fortalte Ola Syverinsen om familien og Randi Elisabeth Hagen viste noen bilder.

Også andre anløpssteder

Det ser nå ut til at det skjer noe både i Gjøvik og på Hamar, i tillegg til Lillehammer, Moelv, Tingnes, Brumunddal, Stange og Eidsvoll

Se anløps- og avløpstider på Sistesida

Det arbeides med passasjerlister på Skibladner. Noe er klart, men mye er fortsatt litt usikkert. Som f.eks. om muligheten for å kjøpe billett til Skibladnerturen.

Det skal lages program for markedsføring av turen. Anno er engasjert i dette arbeidet. Og det skal bl.a. lages en folder.

Det passer med lunsj på Skibladner mellom Gjøvik og Moelv. Det må også være noe matservering mellom Stange og Eidsvoll.

Styret ble også orientert om det som skal skje på Eidsvoll, - fra Skibladner ankommer brygga kl. 18, og til programmet avsluttes ved Eidsvollsbygningen kl. 21:30 og påfølgende retur til Eidsvoll stasjon.

26., 28, 29. juni:

Musikalsk spel på museet – forberedelser og status

Om «4 th of July – 17. mai»:

Et spel om nordmenn som innvandrere til Amerika. Det handler om organisering, og om samfunnsbygging: dagnadsånd, og samarbeid. Videre om utvikling av en norsk-amerikansk identitet: språk, demokratiske tradisjoner hjemmefra og i USA, utdanning, kultur, og luthersk tro.

1.akt foregår i Belmond, Iowa, 4. juli 1870, **2. akt** 16. mars 1874, og **3.akt** 17. mai 1880. Utvikling av samfunnet og fellesskapet. Milepæler – det første bryllupet.

NB! Cirka 900.000 norske kvinner og menn utvandret til Nord-Amerika i perioden 1825–1980. I dag bor nesten 45.000 innvandrere i Innlandet. I Innlandet er det 160 ulike nasjonaliteter.

(Kilde: «Crossings 200»)

Styret jobber med budsjett for *Spelet* med oversikt over økonomisk støtte som er gitt og søknader som er sendt. Dessuten en oversikt over og verdsetting av egeninnsatsen.

Anno skal lage et universalprogram for *Spelet*. Styret går gjennom et «råutkast» til innhold og bilder og kommenterer struktur, sammenheng etc. Og ønsket er at dette skal spilles hvert år ute rundt husene her på museet.

Det er anslått ca 200 plasser på uteamfien på museet. Det er så langt planlagt forestillinger tre dager. – Og det er allerede påmeldt femti amerikanere.

– Virkelig rørende

Ekstra mye gleder nok Nancy L. Coleman seg, nestleder i venneforeningen. For mange på Hedmarken kjent fra skolene Ajer og Hammar katedralskole – og denne gang med historien bak jubileumsspelet i forbindelse med «Crossings 200». Det historiske spelet «**4 th of July 17. mai**» som Tor Karseth har skrevet etter Nancy L. Colemans historie, har tatt utgangspunkt i boka 'The Folks from Stokkset and Faraasen in Ringsaker'. Det er historien om familien til bokas forfatter amerikanske Nancy L. Coleman.

Med seg til Norge bar hun fortsatt på sin «besettelse»: hun måtte finne ut hvor familien kom fra. Men det skulle ta tid, og hun skulle få hjelp av tilfeldighetene.

Hun kom til Ringsaker og Brumunddal i 1973. At det var der, i dette området, i Furnes, oldefaren reiste fra midt på 1800-tallet, det visste hun ingenting om. – Ikke før mye senere, ni år etter – 1982, sier hun. – Jeg tenkte aldri at dette kunne brukes på denne måten. Virkelig rørende, det er det faktisk – og kan hende faller enda flere brikker i historien på plass, sier Nancy, som selv jobber med en utstilling i Amerika, i Decorah, Iowa – som skal åpnes i vår, og etter hvert også vises her til lands, faktisk i Innlandet, i Veldre.

Reiste 18 år gammel

Nils Andersen Stokkset hadde navnet sitt fra Østre Stokkset i Furnes. – Da de reiste, bodde de på Åsberget gård – også i Furnes.

Oldefaren reiste 18 år gammel, det fantes ikke noen passasjerlister fra båtene – men Nancy tror ferden måtte ha gått til Québec, Canada, som var ganske så vanlig. Og at reisen gikk videre, over grensen, til Milwaukee, Wisconsin – og at målet var slektninger, som hadde reist tidligere.

Og for å gjøre reisen litt raskere her i dette «brevet»: - drar vi til Iowa. Her treffer vi disse nordmennene igjen i det historiske spelet, Et spel i tre akter, hvor historien begynner 4. juli 1870 – hvor vi møter utvandrerne igjen i 1874 (2. akt) og i 1880 (3. akt).

Tretti – førti personer er med når spelet framføres. Med premiere 26. juni, på Anno Norsk Utvandermuseum.

Rett mann på rett plass

Tor Karseth (68) er rett mann på rett sted – igjen – og det visste jo Norsk utvandermuseums venner godt da de hyret forfatteren og visesangeren til å jobbe med dette spelet. Han har levert så mange lokalhistoriske forestillinger tidligere.

GLEDER SEG: Venneforeningens leder Björg-Karin Ringen, og Tor Karseth gleder seg til å vise fram det historiske spelet «4 th of July 17. mai» på Norsk utvandermuseum. Foto: Remi Laakso

Det var 20 skuespillere i aksjon på Veldrom. Alle var kledd opp i tidsriktige kostymer

Foto:Vegard Gran

Samfunnshuset Veldrom i Veldre

Første akt er ferdig – generalprøve på Veldrom

Det øves hver torsdag pluss noen helger med oppsettingen av syngespillet «*4th of July – 17. mai*». Dette arrangementet er et samarbeid mellom Venneforeningen og Veldre historielag. Nylig ble det arrangert et prøvespill av første akt på Veldrom i Ringsaker. Det ble en umiddelbar suksess. Flink skuespillere, musikere, kostymeprodusenter og alle gode hjelpere. Stor takk også til kostymesjef **Gunvor Brodal**.

Det skal øves og terpes mer fram til de tre forestillingene i juni på Utvandermuseet i Ottestad. Dessuten skal jo de to siste aktene fullføres. Andre akt – Bryllupet i 1874 og tredje akt 17. mai i 1880.

Det er mandag 4. juli 1870 i Belmond, Iowa. Johannes Bratten (bror til Pernille) og kona Marja Larsdotter, ankommer Belmond direkte fra Brumund og Norge. Siden de ikke snakker engelsk, har de misforstått og kjøpt togbilletter til Alden som ligger litt sør for Belmond. Da de oppdager fadesen, var reisepengene oppbrukte – og de måtte gå til fots fra Alden til Belmond.

Det var varmt denne dagen, og Maja som ville gjøre sin entre i Belmond med stil, hadde tatt på seg finstasen, en kjole i ullstoff. Dette gjorde gåturen ekstra varm. Den første de treffer i Belmond er heldigvis svogeren Fredrik Molstad som er snekker og arbeider på et hustak.

Belmond i Iowa ble grunnlagt av folk fra Veldre i Ringsaker. De samlet seg for å feire 4. juli – så Johannes og Marja fikk en varm velkomst.

Stor takk til Nancy og Tor som gjør dette historiske spelet mulig i jubileumsåret 2025. Her under generalprøven på Veldrom.

Ole Gjølset er engasjert i forbindelse med spelet. Gjølset jobber som lærer på musikklinja på Stange videregående skole, men er også musiker.

Vi ser fram til det historisk spelet på utescenen på Utvandermuseet i juni.

De kommende utgivelser av *Brevet* i 2025:

Det planlegges fire nummer av *Brev hjemmefra* også i 2025.

- 1-25 torsdag 27. mars
- 2-25 torsdag 19. juni
- 3-25 torsdag 25. september
- 4-25 torsdag 18. desember

Fra årsmøtet i NUMV for 2024

Norsk Utvandermuseum, tirsdag 4. mars 2025

(De på følgende sidene er om saker som er klippet ut av protokollen fra årsmøtet og redigert.)

Det møtte i alt 10 medlemmer, seks fra styret. Årsmøtet ble derfor lovlig satt. Sakslisten ble godkjent. Det forelå ingen forslag til årsmøtet.

Årsberetning 2024

(Når det gjelder styrets sammensetning i 2024, viser vi til side 2 i bladet)

Styremøter

Styret fikk to nye styremedlemmer etter forrige årsmøte. Marit Gran fra Eidsvoll og

Gunvor Brodal fra Brumunddal. Inger Johanne Kristoffersen gikk ut av styret etter mangeårig innsats for venneforeningen. Erling Hesjadalen ble utnevnt til æresmedlem etter sin innsats helt fra 1995.

Det er i perioden gjennomført 6 styremøter og det er behandlet og protokollført 58 styresaker. Fem av styremøtene er holdt på Museet, men styremøte den 12. september ble holdt på Eidsvoll hos Eidsvoll historielag. Referat fra styremøtene er fortløpende sendt til styremedlemmene pr e-post.

Medlemstallene i 2024

Venneforeningen har 54 medlemmer pr 31.12.2024. Av disse er det 52 betalende

medlemmer, og 2 æresmedlemmer. Oppryddingsarbeidet med medlemmer og innbetalinger er fullført i 2024.

Aktiviteter i 2024

Det har vært høy aktivitet i venneforeningen og stort engasjement i styret gjennom hele 2024. Venneforeningen samarbeider godt med museet, og har også gode relasjoner til mange historielag rundt Mjøsa. Museet og venneforeningen har arbeidet målbevisst for at Utvandrer-museet skal ha en mest mulig sentral posisjon i det nasjonale jubileumsåret 2025.

Samarbeidet med *Sons of Norway Hamar* har vært bra, men litt mindre organisert. De har deltatt på SoN medlemsmøte og på den nasjonale kongressen som SoN arrangerte i midten av juni.

200-årsjubileet

I 2025 er det 200 år siden den første organiserte norske utvandringen til Amerika, da skuta Restauration i 1825 seilte fra Stavanger til Amerika. De som reiste drømte om et bedre liv i et ukjent land. Dette skal markeres med et nasjonalt jubileum. Det er etablert en nasjonal komité som skal gjennomføre dette 200 års jubileet. Crossings 200 organiserer dette jubileet.

For å få mest mulig oppmerksomhet på Norsk utvandrer-museum og historielagene rundt Mjøsa i dette jubileumsåret, har venneforeningen initiert to store pionerprosjekter.

Venneforeningen arrangerte to stor-møter med historielagene rundt Mjøsa, den 31. januar og 29. august om å arrangere en historisk opplevelsestur på Mjøsa sommeren 2025. Det var stort oppmøte og god aktivitet. Etter dette har vi prioritert lokale møter og telefonisk kontakt da historielagene har

kommet ulikt langt i planlegging og har ulikt engasjement for slik tur. Vi registrerer at de historielagene vi har brukt mest tid på har kommet kortest.

Vi har leid Skibladner 15. juni og skal ta opp kopier av historiske reisefølger på Lillehammer, Moelv, Gjøvik, Tingnes, Brumunddal, Hamar og Stange. Arrangementet ender opp med et stort arrangement i Eidsvollsbbygningen. Vi samarbeider med historielag, kommuner og andre frivillige organisasjoner og det planlegges nå mange store arrangement på alle kaiene med bl.a. markeder, auk-sjoner, skuespill, sang og musikk.

Venneforeningen har også engasjert mesteren på historiske Spel i Norge, Tor Karseth, som nå skriver og regisserer et musikkspel i 3 akter om norske innvandrere i Belmond i Iowa, som bygger opp et nytt samfunn, med aktuelle problemstillinger som språk, kvinnesak, forholdet til urbefolkning og demokratibygging. Det blir premiere på museet 26. juni med blant annet forhåndsbestilte billetter fra 50 amerikanere. Spelet blir satt opp 3 - 5 ganger sommeren 2025, men planen er at det skal settes opp hver sommer framover.

Det arbeides intensivt med å få fullfinansiert disse aktivitetene, og med å produsere tidsriktige kostymer både for Spelet og for bruk på den historiske turen på Mjøsa med Skibladner.

Venneforeningen har deltatt på den nasjonale Crossing 200 komiteen, og har også hatt innlegg. Kulturministeren trakk fram Spelet med Tor Karseth som en av de gode og viktige aktivitetene som skal foregå i 2025. Den uttalelsen var stas å ta med seg.

Samarbeidet med museet

Venneforeningen samarbeider godt med Norsk utvandermuseum. Vi har hjulpet til med matservering når museet har hatt mye besøk. Vi hadde også i år ansvar for kafédriften på **Ingvaldsons Café** i sommerhalvåret.

Venneforeningen deltok dessuten aktivt på **MuseumsNatt** onsdag 8. mai, og på Halloween feiringen på museet den 31. oktober.

Venneforeningen deltok også på **ASANOR konferansen** 3. – 5. okt. Dette er en organisasjon for amerikastudier i Norge og har medlemmer fra universitetsmiljø i mange land. Venneforeningen sto for registrering av deltagere, matservering og pub på åpningskvelden. Nancy Coleman holdt to gode faglige innlegg på konferansen.

Temakvelder:

Venneforeningen og Utvandermuseet arrangerte flere Temakvelder i 2024.

- Torsdag 8. februar var det temakveld om *Skogfinner som emigrerte til Amerika*. Birger Nesholen fra Skogfinsk museum holdt foredrag. Etterpå var det musikalsk innslag med Erik Lukashaugen. Det ble servert Hillo i pausen. Det ble fullt hus på museet. Vi stengte dørene på 130 deltagere.
- Onsdag 13. mars var det foredrag om *Aasta Hansteen i Amerika*. Det var **Mona Holm** fra Kvinneuniversitetet i Kongsvinger som fortalte om denne eksentriske kvinnesakskvinnen – hennes frihetstrang, kunst og kvinnekamp. Parallelt hadde vi en maleriutstilling av og med Aasta Hansteen som lagde en flott ramme om foredraget. Det var godt oppmøte.
- Onsdag 12. juni kom **Chad Filley** fra Fargo til Utvandrerkirka og fortalte historier om nordmenn som kom til

Midtvesten. Fortellerne **Georgiana Keable** og **Ann-Elin Lium** ga spennende bidrag.

- Torsdag 20. juni var det konsert i Utvandrerkirka med tema *Kirsten Flagstad i Amerika*. Dette var et arrangement i samarbeid med Kirsten Flagstad museets venner. **Annika Engelhardt** fortalte og **Anna Sundstrøm Otervik** sang akkompagnert av Nikolai Arctander Karlsen. Vi serverte kjempejordbær fra Søndre Elton og bobler uten alkohol. Et flott arrangement.
- Eivind Bolt gjestet Utvandrerkirka 21. juli, og Mullah Sigurd den 25. september.

Venneforeningen startet året med å annonsere slektshjelp en kveld i uka på museet. Det var lite fremmøte, så vi gikk over til å hjelpe etter avtale.

Planlagte temakvelder høsten 2024 med Ingrid Semmingsen og De Zee Ploeg er flyttet til etter at de store jubileumsaktivitetene er gjennomført i 2025.

Året ble avsluttet med et velfortjent Juletreff på museet onsdag 4. desember med sylte, lefse, gløgg og visesang av Tor Karseth. Det var stor stas med fullt hus av medlemmer og samarbeidspartnere.

Ida-prosjektet: Ida Jensen Hansen og bladet *Kvinden og Hjemmet*

Dette prosjektet begynte i 2021, og målene er å få i stand ei digitalisert samling av bladet *Kvinden og Hjemmet*, som kom ut på norsk i Cedar Rapids, Iowa, 1888-1947, og lage ei utstilling om Ida Jensen Hansen og bladprosjektet. Arbeidsgruppa består av Eva-Marie Syversen (førsteamanuensis emeritus Høgskolen i Innlandet), Anne Kari Vasaasen (lektor emerita Stange videregående skole), Solveig Molstad Glesaaen (HINN, emerita)

og Nancy Coleman (lektor emerita Hamar katedralskole) fra styret. Samarbeidspartnere er Vesterheim i Decorah, Iowa, USAs nasjonale museet for Det norske Amerika, St. Olaf College Rolvaag Memorial Library, avdelingen Special Collections and Archives, og Kungliga Bibliotek i Stockholm.

I 2023, fikk St. Olaf College midler fra Save America's Treasures-fondet til evaluering, stabilisering og digitalisering av Rolvaag-biblioteks samling av *Kvinden og Hjemmet*. Dette arbeidet vil foregå 2024-2026. I 2024 ble bladene sendt til Center for Conservation for Art & Historic Artifacts (CCAHA) i Philadelphia, Pennsylvania. Papirkonservator Amber Hares ved senteret har undersøkt alle 219 bindene som eies av Rolvaag-biblioteket, og hun er i slutfasen med en rapport om bladenes tilstand. Somrene 2025 og 2026 vil Johanna Hunt ved St. Olaf begynne med behandling for å konservere bladene og digitalisering av samlinga. Dette arbeidet er finansiert med matchende midler gitt av St. Olaf i forbindelse med tildeling fra Save America's Treasures.

I 2023 skrev arbeidsgruppa en artikkel om søstrene Ida og Mina og *Kvinden og Hjemmet* i *Vesterheim*, bladet til museet i Decorah. Vesterheim har nå gått videre med planene for ei utstilling. Saman med kurator Laurann Gilbertson på Vesterheim, er arbeidsgruppa i NUMV i gang med å utarbeide tekster til utstillinga, og Solveig Glesaaen er i gang med å lage en del eksempel basert på håndarbeidsoppskrifter i bladene, som blir en del av utstillinga. Utstillingstekstene utarbeides i engelsk og norsk versjon. På Vesterheim åpner utstillinga med tittelen, «Pioneering Pages: Forming the New American Woman», 9. mai 2025, og vil stå fram til 18. mai 2026. Den norske versjon av utstillinga åpnes på

biblioteket i Brumunddal 28. august, som Ringsaker kommunes og Veldre historielags bidrag til Kulturminnedagene 2025. Den vil stå fram til 6. september.

Publikasjoner og synlighet

Brev hjemmefra

Venneforeningen har gitt ut bladet siden 1991. Fire nummer av bladet ble utgitt i 2024. Bladet distribueres elektronisk til medlemmene og legges samtidig ut på vår hjemmeside, åpent for alle interesserte. Styret ser på dette bladet som et svært viktig element i foreningens kontakt med medlemmene og andre interessenter. Bladet kan brukes mer aktivt til å markedsføre Venneforeningen mot historielag, bibliotek, museer, venneforeninger mm.

Bladet fortjener flere lesere. Det er planlagt å gi ut fire nummer også i 2025, dvs. i slutten av hvert kvartal.

Hjemmesiden

Venneforeningens hjemmeside operert av museet har fungert godt i 2024.

Facebook-side – Utvandermuseets Venner

Venneforeningens FB-side er operativ. Den er organisert som en offentlig gruppe og har 614 følgere. Denne kommunikasjonskanalen kan brukes bedre. Vi lanserer våre arrangementer på FB, men kan bli flinkere til å følge opp etterpå.

Div. media

Foreningen har også presentert seg godt i media og hatt flere oppslag i Stangeavisa og Hamar Arbeiderblad om sine aktiviteter.

Økonomi

Utvandermuseets venneforening hadde et positivt driftsresultat i 2024 på Kr. 3.882. Sum bankinnskudd pr. 31.12.2023 var på

Kr. 54.654. Ola Aas sitt minnefond er på Kr. 16.876 og inngår i sum bankinnskudd.

Venneforeningen har ikke gjeld i bank, men har påtatt seg forpliktelser i jubileumsåret 2025 som foreløpig ikke er fullfinansiert. Anno har imidlertid gitt oss økonomisk garanti mot underskudd på Spel og Historisk tur om dette skulle bli en aktuell problemstilling.

Årsmøtevedtak: Medlemskontingenten for 2025 holdes uendret på kr. 250, -. Det innføres et familiemedlemskap på 400 kr for 2025.

Budsjettforslaget fra styret for 2025 ble godkjent som retningsgivende. På grunn av Utvandrerjubileet «Crossing 200», ble totale utgifter stipulert til NOK 1.127.000.

Valg av nytt styre

Leder Bjørg-Karin Ringen (1 år), nestleder Nancy Coleman (2 år) og styremedlemmene

Marit Gran (1 år) og Randi Løbakk (2 år) var på valg. De tre førstnevnte ble gjenvalgt, mens Randi tok ikke gjenvalg. Kjell Henning Paulsen ble derfor valgt inn som nytt styremedlem for perioden 2025/2026.

Valgkomiteen og øvrige verv og funksjoner står uforandret etter valget.

Styrets leder takket Randi Løbakk og overrakte blomster som påskjønnelse for godt utført arbeid i styret. Kjell Henning Paulsen ble ønsket velkommen som nytt styremedlem.

Årsmøtet takket styret for svært godt utført arbeid gjennom det siste året, og ønsket styret lykke til med arrangementene som skal gjennomføres sommeren 2025.

Årsmøtet valgte denne gang Eli Berit Aas og Sissel Volla til å skrive under protokollen.

Markering av utvandring fra Gausdal.

Av Arne Halvorsen

I forbindelse med at det er 200 år siden den første organiserte utvandringen fra Norge til Nord Amerika, så blir det en stor markering av dette i Gausdal. En prosjektgruppe i Gausdal Historielag har siden våren 2024 arbeidet med denne markeringen, som vil finne sted i august 2025, nærmere bestemt den 22., 23. og 24. august.

Det er sendt invitasjon til rundt 170 epostadresser i USA/Canada, alle mottakere har familie som utvandret fra Gausdal til Nord Amerika. Mange av disse har delt invitasjonen og informasjonen videre, og vi har fått en enorm respons. Selv om påmeldingsfrist er 1.

februar, så har vi allerede rundt 60 personer som har gitt beskjed om at de kommer, og det kommer til å bli flere. Dette er en respons ingen hadde ventet, og Gausdal Historielag vil gjøre alt for at dette skal bli et vellykket arrangement.

Selv om markeringen er planlagt å vare i tre dager, ser vi allerede at vi kan måtte legge til minst en, kanskje to dager. Planen er nemlig at alle skal få besøke stedene hvor forfedrene utvandret fra, og få treffe slektninger. Selv om flere av historielagets medlemmer stiller opp som lokalkjente guider, så vil dette nødvendigvis ta mye tid. Men, alle skal få sjansen til

å se forfedrenes røtter, selv om det i mange tilfeller bare er rester av grunnmurer tilbake. Dette var planlagt til den 22. august, men vi innser at både 21. og 25. må tas i bruk.

Kirkene betyr mye for besøkende norsk-amerikanere, og alle skal også få muligheter til å besøke kirkene hvor de som utvandret ble døpt, konfirmert og kanskje gift. Dette er tenkt gjort på lørdag 23. august, men også her er det mulig at vi trenger mer tid. På kvelden blir det sosialt samvær i den gamle Østre Gausdal prestegård for alle besøkende og en del nålevende slektninger. Det blir servert skikkelig «gausdalskost», og ellers et variert program. De besøkende får høre historien om den gamle prestegården, Chester Benson vil presentere sin nye bok om den utvandrede gausdølen Simon Benson, som ble en av de rikeste menn på vestkysten av USA. Countrysangeren Eric Bestul, som har vært i Norge flere ganger, vil underholde, historien om utvandringen fra Gausdal fortelles, og det blir garantert mye annet. Denne kvelden vil det meste foregå på engelsk.

Hovedarrangementet blir søndag 24. august, og det er tenkt lagt til Ulsrud Gardsmuseum.

Dette vil gi en fantastisk ramme rundt det hele. Også her blir det et variert program, og vi håper på fint vær, da amfiet innendørs kan bli lite. Det blir gudstjeneste, delvis på norsk og delvis på engelsk, Linda Stewart vil fortelle om Randi Holtseteren og sin bok «Amerikabrev», Eric Bestul synger, og det blir flere andre programposter. Grenda Svatsum fikk på tidlig 1900-tall en «filial» ved Outlook i Saskatchewan, Canada, og folk får høre historien om denne. Dette arrangementet er åpent for alle, så besøkende bygdafolk må få høre om utvandringen fra Gausdal, som var veldig stor. Vi vet om ca 7000 personer som utvandret fra bygda vår, og det dukker stadig opp nye navn. Det blir omvisning i museet, og selvsagt muligheter for mat og drikke.

Arrangementet blir et stort løft for historielaget, men vi mener å ha god kontroll på det meste. Flere av de besøkende ønsker å bo hos familier i Gausdal, og det vi kunne ønske oss er at vi kan skaffe flere slike overnattingsmuligheter. Vi har en del, men ønsker flere. Vi jobber med saken !

Arne Halvorsen,

Leder prosjektgruppe

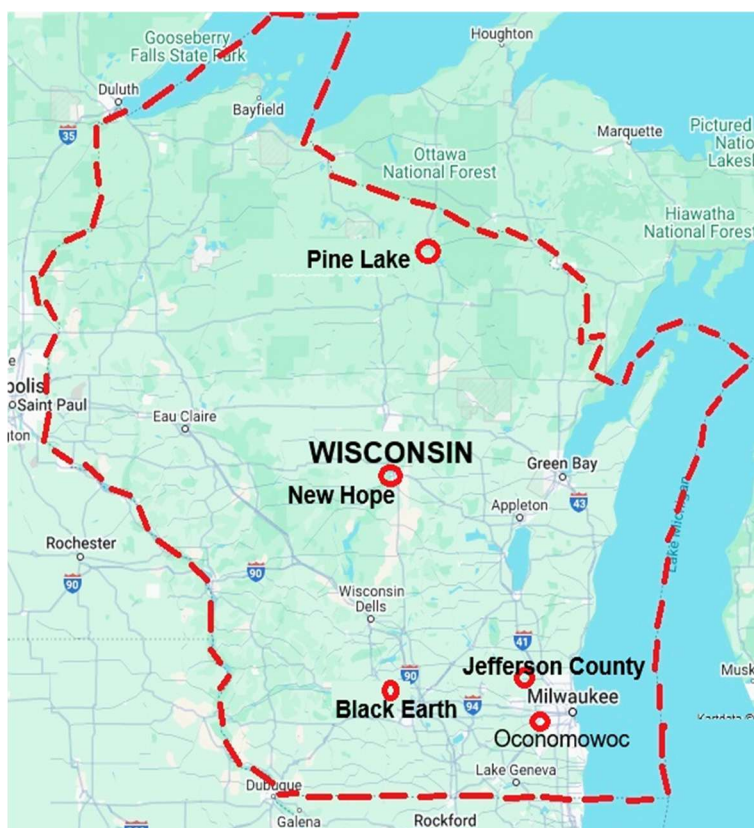
De første utvandrere fra Gausdal

Av Arne Halvorsen

Minst 7000 personer utvandret fra Gausdal mellom 1839 – 1930. Det kan ha vært enda flere, og nøyaktig antall får vi nok aldri.

I en bok jeg leste for mange år siden sto det at den første utvandrer fra Gausdal reiste i 1832. De første vi vet noe om med sikkerhet, reiste

i 1839. Men for ikke lenge siden kom jeg over et gammelt slektstre der det står at «*Johannes Nilsen søndre Berg, som forpakter Bårdslie, reiser i 1829 til Christiania i den hensikt at reise til Amerika*».

Dette kartet viser de stedene som er nevnt i artikkelen. Mange Gausdøler slo seg ned i Wisconsin.

På turen til Christiania ble han imidlertid syk, og det ble ingen amerikareise. Derimot ble han med som tømmermann da det kongelige slott ble bygget. Han døde i Christiania i 1832.

I 1839 reiste føderådsmannen på Lie, den største gården i Gausdal, til Amerika med kone og tre barn. Ole Hansen Lie var født i 1779, og må ha vært 60 år gammel. Han var gift med Anne Olsdatter, som var ti år yngre enn sin mann. I følge den norsk-amerikanske forfatteren Hjalmar Holand, så kom Ole til **Black Earth**, Dane County, Wisconsin. Familien måtte tydeligvis til Gøteborg for å få skipsleilighet, og reiste derfra med «Undine», og kom til New York den 2. oktober, 1839. Ole skal ha vært en dyktig smed, og fortsatte

med dette i sitt nye hjemland. Lie ble selv-sagt til Lee i Amerika.

I 1843 finner vi Ole og familien i **Pine Lake**, og her var det minst 50 norske familier som snart slo seg ned. Da flere utvandrere begynte å komme fra Gausdal, så var det mange som var innom hos Ole i den første tiden. Godt å finne sambygdinge i et fremmed land!

Eldstesønnen Hans Olsen Lie var født i 1814, og var smed i likhet med faren. Han var godt voksen da han i 1863 giftet seg med Christine Torgersdatter Winger, som var fra Vestre Gausdal. Hun var født i 1835, og 21 år yngre enn sin mann. Alle-rede året etter at de giftet seg døde Chris-tine, og to år senere inngikk Hans et nytt ekteskap med enken Ingeborg Mortensdatter Brubakken. Hun hadde med tre barn inn i ekteskapet, og hun og Hans fikk sammen datte-ren Ann. Hans skal ha hatt et lite sagbruk, der mange nyankomne fikk arbeid, ikke minst andre gausdøler. Han drev også som farmer. I 1870 finner vi Hans i **New Hope**, Portage County, Wisconsin.

Andreas giftet seg med Martha Severson, og de ble foreldre til seks barn. Andreas var født i 1830, og var bare ni år da han kom til Ame-rika. De fortsatte å bo i Black Earth, og An-dreas døde her 1. august, 1887. Andreas hvil-ler på Oak Hill kirkegård.

Olava hadde kommet til verden i 1821, men om henne finnes det ingen opplysninger.

Broren til Ole Hansen Lie, Johannes, kom et-ter i 1843. Han reiste fra Drammen med den tyske barken «Johanne», 22. mai, og kunne gå i land i New York 22. juli, etter to måneder på sjøen. Johannes var født i 1798 og var 45 år. Kona Randine Nielsdatter nedre Forseth og sønnen Christian flyttet samtidig til

Christiania, og i 1845 kom Johannes tilbake til gamlelandet og hentet familien. De to årene Johannes hadde hatt i Amerika hadde han brukt godt. Han hadde lagt grunnlaget for en fin farm og bygget hus. Da han kom tilbake til farmen fortalte han naboene at han aldri ville reise fra farmen igjen. Dette var like ved **Oconomowoc** i Wisconsin, ikke langt fra dagens Milwaukee. På farmen vokste det mye lønnetrær, og Johannes ble en mester i å lage lønnesirup fortelles det.

Randine og Johannes hadde giftet seg i 1837, og sønnen Christian ble født ikke lenge etter. Randine var født i 1816, og var mye yngre enn Johannes.

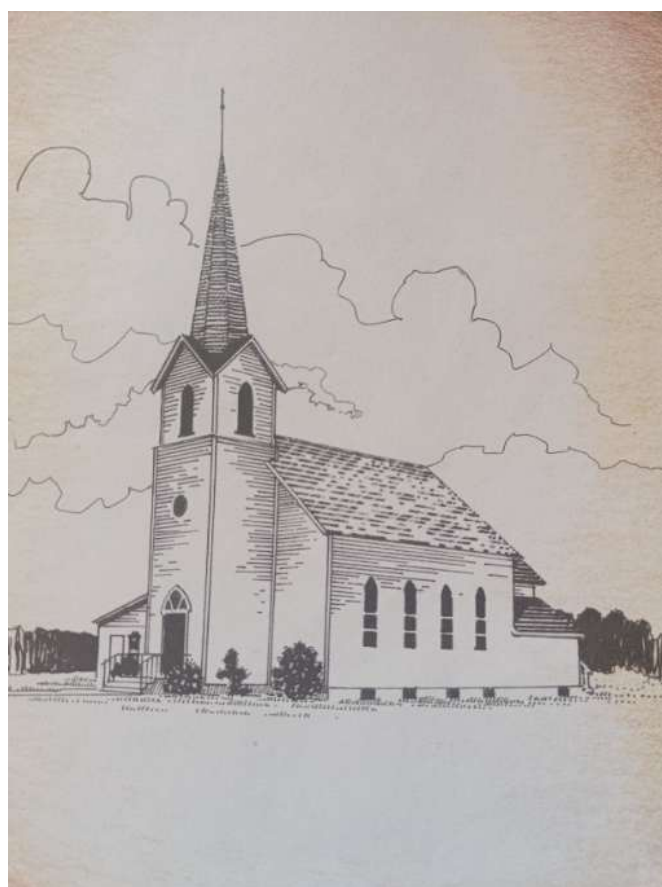
Johannes oppga som grunn for utvandringen at «kommuneskattene var for høye». Men vi kan vel også regne med at Ole, som allerede var i Amerika, hadde en finger med i spillet. Det var Johannes som hadde tatt over farsgården Lie i Gausdal, og da han var hjemme i 1845 for å hente familien, så solgte han Lie. Den første tiden i Amerika hadde Johannes bosatt seg der elvene Rock River og Ashipun River møttes, og han satte i gang et sagbruk her. Kan dette være sagbruket som brorsønnen Hans hadde satt i gang? Johannes ble ingen gammel mann. Han døde i 1850. Randine giftet seg så med svenske Carl Gustav Wetterhal, og hun gikk ut av tiden i 1886.

Hjalmar Holand skriver:

*Johannes Lie var den første Gausdøl som reiste til Amerika i 1843, hvorefter han kom tilbake for å selge gården og hente familien. Hr. Lie bosatte sig i den tykke Urskog i det nordøstlige Hjørne af **Jefferson County**, ikke langt fra det stedet hvor elvene Rock River og*

Ashipun flyder sammen, og opførte et Sagbruk i sistnævnte Elv. Selvfølgelig blev da dette Stedet, hvortil Gausdøler, som i de næstfølgende Aar vovede sig ud, tyede til og en Tid var der ikke saa faa af dem».

Her har nok den godeste Holand blandet kornene litt, for broren Ole Hansen Lie var den første som reiste fra Gausdal, men vi finner ingen annen utvandrer mellom 1839 og 1843, så Johnnes og familien var nok en god nr. to.

Tegning av Gausdal Lutherske kirke i Minnesota. Menigheten ble startet i 1892, etter at en del av menigheten gikk ut av Crow River menigheten. Gausdal kirken er en typisk norsk kirke, og brukes i dag til begravelser og lite annet. Menigheten har blitt for liten til å lønne en prest. Thomas Iverslien var primus motor og formann i menighetsrådet da kirken ble bygget.

Arnfinn Houmb, Veldre Historielag, januar 2025:

De dro, men kom tilbake – familien Johannes Evensen Stokholm, Brumund, Ringsaker

Livet i Sør-Dakota ble for stridt for familien til Johannes Evensen Stokholm, og de bestemte seg etter 26 år å forlate farmen og slekt og venner, og starte på nytt i Brumund.

Skomakermester Johannes Evensen Stokholm var født i Bygget i Veldre Allmenning, 6.2.1856, på en plass som ble kalt Olsedalen, der faren, skomaker Even Olsen, f. Gunderveen, Veldre, 12.9.1812, d. Yankton County, Sør-Dakota, 15.4.1889, hadde bosatt seg uten lov. Kona til Even var Johanne Marie Johannesdatter, f. Skiptvet, Østfold i 1815, og d. 15.11.1870. De giftet seg 10.5.1840 i Fredrikstad, men flyttet etter hvert til Brumund i Ringsaker. Even var husmann på plassen Rugsveen i Åmot kommune ved folketellinga i 1865, og bodde der bl.a. i 1862; de flyttet tilbake til Brumund på begynnelsen av 1870-tallet.

Emigrasjon og livet i Sør-Dakota

22.4.1882 reiste Johannes med S/S Rollo til Amerika sammen med forloveden Agnethe Mikkelsdatter Gimse, f. 22.1.1855, faren Even, broren Julius Evensen Stokholm f. Fredrikstad, 2.2.1840, d. Ipswich, Sør-Dakota, i 1899, og søstera Lise Evensdatter Stokholm f. Storbratteneie 21.11.1847, d. Furnes 21.6.1938, sammen med sønnen Marius, f. Åmot 28.3.1871. Skomaker Julius Evensen var eier av eiendommen Stokholm, gnr. 34 bnr. 2 i Brumund, i perioden 1872-1881 (skjøte 4.5.1881); fra der tok de derfor navnet Stokholm.

Johannes' bror, skomaker Theodor Evensen Stokholm, f. Mellom-Børkeeie, 28.12.1845, d. Yankton County, Sør-Dakota, 10.2.1925 og Agnethes bror, Peter Mikkelsen Gimse,

hadde emigrert et par år før. Theodor giftet seg 13.11.1880 med Karens Andersdatter Holmen, f. Brumund 1.6.1858, d. Sør-Dakota 9.9.1897, i Our Savior's Lutheran i Menno, Sør-Dakota. Johannes' onkel, Gunder Olsen, f. Gunderveen, 11.5.1820, d. Yankton, Sør-Dakota, 20.3.1891, hadde emigrert allerede i 1871, sammen med kona Agnete Thorsdatter, f. Sørumsø, Brumund, 6.5.1826, d. Zeeland, Nord Dakota, 1918. De fikk 8 barn. Det var i mange fra Brumund som utvandret til Amerika, og en del bosatte nær hverandre i Sør-Dakota.

Theodor Evensen Stokholm, bror til Johannes, ble i Sør-Dakota, til sin død i 1925. Han og kona fikk flere barn, og etterkommere. Privat bilde.

Første vinteren i Amerika var Johannes' og Agnethes bolig en jordkjeller som Johannes hadde gravd ut. Etter hvert fikk de tildelt land (homestead, 647 mål) i prairiebyen Ipswich, i Edmund County, øst i Sør-Dakota, der de bygde en farm. 29.4.1883 giftet Johannes og Agnethe seg i samme kirke som Theodor. De fikk to døtre, Emma, f. 19.3.1884, og Juliane Mathilde, f. 10.6.1888. Emma og Juliane hadde begge folkeskoleundervisning og konfirmantforberedelse i hjemmet. Juliane ble

Johannes Evensen Stokholm, f. 6.2.1856. Privat bilde fra Dalseng, 1915. Johannes nektet å la seg fotografere, slik at bildet er tatt uten hans vitende.

konfirmert 13.11.1904 i foreldrenes hus i Ipswich, av pastor O. H. Kirkbak. Når Emma ble konfirmert, er ukjent.

I et brev til svigerfaren av 8.9.1899 skriver Johannes Evensen Stokholm, bl.a. følgende:

«Jeg kan fortelle dere om at det nær hadde hendt en ulykke her natten til den 8. august. Lynet slo ned i vårt hus og hadde nær drept Emma, den eldste av våre barn. Strålen delte seg i tre deler og den ene av dem gikk gjennom sengen i hjørnet mellom sengestolpen og hennes hode. Hun ble bevisstløs for en fem eller ti minutter og kunne i flere dager ikke spise noe. Hun ble også magrere av det, men er nå like frisk igjen.

Dere har vel hørt at Julius er død, han døde forleden vår. Jeg skrev til Edvardt om det, men jeg har ikke hørt noe fra ham siden.

Avlingene her omkring ville ha vært gode i år om haggelstormene ikke hadde ødelagt dem. Jeg hadde ikke sådd noen hvete i år heller, fordi det er så usikkert, enten tørke eller haggel. I år har det vært regn nok, men også mye haggel. Vi planter mais omtrent nok til våre høns og et par griser. Haglene har vært så store et stykke syd for oss, så dem sa at dem hadde slått ryggen på kreaturene blodige og fillete, og folk hadde flere fot med haggel inne i husene sine. Folk gikk ned i kjelleren i slike situasjoner. Vi hadde ikke så slem storm denne gang, men slem nok til å ødelegge hveten, hvis vi hadde hadt noen

Vi får fortelle at vi har 30 kreaturer nå for tiden. Vi hadde 33, men vi solgte 3 her om dagen. Vi har tre hester og omtrent 100 høns og to griser. Dette er omtrent vår eiendom.»

Familien bryter opp, og tar avskjed.

Etter 26 år i USA bestemte Johannes Evensen Stokholm og kona Agnethe seg for å bryte opp fra Sør-Dakota, og reise med døtrene Emma og Juliane, og søstera Lise og hennes sønn Marius, tilbake til Norge og Brumund i 1908. Grunnen for Johannes og familien var nok at de opplevde flere år med store avlingsskader, i form av grashoppeangrep og vind- og haglstormer. Med mange slektninger og venner i Sør-Dakota var ikke dette noen enkel beslutning. Emma og Juliane var født i Amerika, og forholdet til Norge var basert på historier fra andre. De hadde håp om at reisen bare var et besøk, og at de skulle vende tilbake, men foreldrene var bestemte på at de skulle flytte til Norge.

Emma skriver en beretning fra avskjeden i Amerika:

«Det var sommeren 1908 vi forlot vårt hjem i Amerika for som vi mente å få oss et bedre hjem i Norge. Vi ble til dels skuffet, de eldre av oss i hvertfall, de hadde formodentlig glemt hvordan det var her i landet den tid de var her. Da var de unge og sterke, nå er de,

om ikke gamle, så dog utslitt av for strengt arbeide. Det er rent andre forhold her enn i Amerika.

Vi reiste fra Ipswich den 27. juni, vi gikk på toget om aftenen for å reise til en større by som het Aberdeen. Det var godt over 80 engelske mil til Aberdeen fra Ipswich. Det var ualmindelig vakkert syntes jeg den aftenen. På mange farmer var det plantet trær, ikke mange trær, men dog så mange at det var vakkert, og midtsommers er det jo alltid vakkert.

Jeg tror klokken var omtrent seks da vi reiste fra Ipswich, og vi kom til Aberdeen da det begynte å mørkne, lysene tentes alle steder i byen. Vi sov der om natta, eller prøvde i det minste. Jeg sov nå ikke svært meget for det var altfor mye støy syntes jeg som aldri hadde sovet i noen by før, det jeg kan huske. Togene kom og gikk hele natten.

Vi sto op tidlig om morgenen neste dag for å reise videre; vi skulle også besøke våre slektninger som bodde i Yankton County i S. Dakota. Vi kom til en liten by som kaltes Skotland om aftenen, hvor vi ble møtt på stasjonen av to av onkels sønner, Johan og Edwin. Vi fikk stuert våre kofferty i den ene vogn som Edwin kjørte, far og Marius ble med ham, mens vi andre og tante Lise kjørte i den lette vogn, kalt «Buggy».

Det var omtrent to engelske mil fra Skotland til onkels farm. Der nede var det også vakkert. Elven gikk i buktninger, og det var mye skog, mye av den var også plantet. De første dager vi var der, regnet det og var mye kjøligere, men på slutten ble det da visst varmt nok; termometeret viste 106 grader (fahrenheit) i skyggen sommertider, og da synes jeg det var varmt.

Vi var rundt hos noen av våre slektninger der nede, vi var hos Bernt Gundersen, Gustav Gundersen og hos J. Børset og Holmen. Vi likte oss godt der nede hos onkel og skulle

gjærne blitt der hvis ikke somme av de andre hadde vært fast bestemt på å reise videre. Jeg ville ikke si noe, men jeg var glad for hver dag far ikke kjøpte noen billetter. Men da vi hadde vært der i 14 dager, ble det bestemt at vi skulle reise, og så reiste vi den 11. juli.

Juliane (fra venstre) og Emma Stokholm. Privat bilde fra 1908.

Jeg kan ikke si at jeg syntes det var morsomt og skilles fra disse mennesker, og det tror jeg ikke de andre syntes heller. Lina og Clara fulgte oss til stasjonen, men gamle onkel var igjen hjemme. Alle håpet sikkert vi skulle komme snart igjen, hvis vi ikke kom igjen til høsten, så skulle vi sikkert komme igjen neste vår sa de, men vi er nok her enda.»

Så skriver Emma om hva som skjedde da de kom til Norge:

«Vi kjøpte en gard her samme høst som vi kom hit, og så kjøpte vi to kuer og en kvi-gekalv. Til våren kjøpte vi to til, så nå hadde vi fire kuer, fire kalver og en hest. Det var en slem høst i år syntes jeg, men det er vel som det pleier her tenker jeg. Bare en dag iblandt som vi kunne få inn noen lass med korn, likeså på slutten av slåttonna.»

Fra venstre: Emma Stokholm g. Steinbakken, søstera Juliane Stokholm, mora Agnethe, og ukjent. Privat bilde fra Dalseng, ca. 1915.

Sår lengsel tilbake til Amerika

Emma hadde tydeligvis draging mot føde-landet over Atlanteren, og har nedtegnet sine drømmer og vemod, sett fra Brumund:

«Men nå reiser jeg en tur til Amerika igjen, det er så følt det skal være så langt dit. Jeg innbiller meg at jeg står på min homestead, og ser vidt omkring meg: Rett i syd for oss ser jeg Fishers's farm, i øst for ham bodde det en rik tysker ved navn Dietrich. Øst for ham igjen er Lovett, han hadde mange kyr. Fisher var også en tysker, men han kom fra Russland. Øst for ham igjen bodde en irlender ved navn John Kemmet. Nord-øst for ham bodde en yankee som het Huntly, og John Kemmet's bror øst for Huntly; han het Tomas Huntly. Huntly flyttet til Ipswich og bygget seg et fint hus. Øst for oss bodde en av John Kemmet's sønner med sin kone; han het William, og hans kone het Lucy.

Lengre nord-øst bodde det en mann, også en irlender. Han het James Titchbourne, hans kone het Maud. De hadde en datter som het Jenny og to små gutter, Robert og Fred. Og så fikk de en liten pike igjen som de kalte May. Siden fikk hun tvillinger, men de døde like etter begge to. Like før vi reiste fikk de igjen et barn. De hadde også mange kyr; de lot sine kuer gå som de ville både natt og

dag. Kom de ikke hjem til kvelden, så fikk de for det meste lov å gå. Det var akkurat det samme enten de gikk i aker eller eng, det gjorde ingen forskjell for dem. Det var denne mannen vi kalte for «Buren» hjemme hos oss. Vi forkortet navnet Titchbourne til Buren. Lengre nord derfra bodde det en mann som het Danborn og hans kone, samt en voksen sønn. De hadde mest sau, bare to kuer og noen hester.

Rett nordi fra oss eller litt nord-øst bodde George Svalve, en tysker. Han hadde en mengde kyr. Jeg har vært der oppe bare en gang. De hadde noen hvite geiter. Det var denne mann som hadde 630 kyr. De var ikke hans alle; det var tre eiermenn til disse kyrne, men det var bare Svalve som tok pass på alt sammen. Han leide folk til å slå høy og sette op store høystakker utover prærien alle steder, flere engelske mil på kant.

En av våre naboer, Svail, bodde langt øst i fra oss. Han satte også op en mengde høystakker. Sent om høsten året før vi reiste, så var det noen som satte ild på gresset rundt der, og alt Svail's høy brandt op. Folk mistenkte nok hans svigersønn, men det ingen som kunne bevise det. Han hadde rømt med Svail's datter fordi ikke faren ville la ham få sin datter til kone. Men hun rømte med ham allikevel. Det var ikke så lenge det gikk godt, for han begynte å banke henne, og så dro hun hjem til sin far igjen. Da ble han nok sint og tenkte han skulle brenne op for hennes far. Det var en stygg ildebrann. Den var seks engelske mil fra oss, men det var aldeles lyst, og småfuglene var så urolige hele natten; det var visst den 1. desember 1907.

Vi hadde solgt våre kreaturer om sommeren, så vi hadde bare to kuer og to kalver og en del høs igjen. Vi hadde en fin vinter og nesten ingen snø om vinteren. Men så var vinteren før så meget verre både med snø og kulde.»

Det Emma ikke skriver noe om, var en mulig kjærest hun forlot, og som hun aldri fortalte noen om. Det ble visstnok ikke noen tur tilbake for Emma, sjøl om det tok nesten 10 år før hun ble gift i Brumund. Etter giftemålet kom det fem barn på «løpende bånd». Med alt slit det medførte, og kanskje ikke så romslig økonomi for familien, ble en amerikatur aldri aktuelt.

Livet i Brumund

Første året etter hjemkomsten i 1908 bodde de hos slektninger i Stordal. I 1909 kjøpte Johannes Evensen Stokholm, eiendommene Dalseng, gnr. 76 bnr. 1, og Dalsengstykket, gnr. 77 bnr. 1, begge i Brumund, for kr 9.000, sannsynligvis kontant. Han drev den fram til 1933. Kona til Johannes, Agnethe Mikkelsdatter Stokholm, døde av lungebetennelse 1.3.1923. Johannes døde av hjerteslag (infarkt), 11.11.1933. Han døde natta etter at han hadde vært i skogen og besiktiget et tømmerparti sammen med Kristoffer Brænd hos Berger Langmoen.

Emma Stokholm tok etternavnet Steinbakken da hun 30.3.1918 ble gift med Olav (Olaf) L. Steinbakken, f. 23.10.1890. Emma døde 3.11.1958, mens Olaf døde 1.10.1974. Søstera til Emma, Juliane Mathilde Stokholm forble ugift og døde 23.1.1964. Juliane kjøpte Dalseng av faren i 1933, men solgte den videre til svogeren Olaf L. Steinbakken i 1935. Garden skulle bli i familien fram til, iallfall 2025.

Kilder:

Notater fra Lars Steinbakken
Digitalarkivet
Emma Stenbakken d.e.
Veldre bygdebok
Utvandring fra Ringsaker, forfatter Hans Myhre
Leif Bjarne Steinbakken
Svein Olav Steinbakken
Marit Jehansbakken

Oluf Stenbroten – En varmhjertet Valdres-venn minnes

Et minneskriv fra 1984 av Annlaug Islandsmoen

(Forfatteren av dette minneskrivet var gift med min tremenning. Derfor ble dette klippet ut av avisa og tatt vare på av min far, og dukket nylig opp igjen under en ryddeaksjon i arkivet hans.

Erling Hesjadalen)

Jeg ble så trist til mote da brevet fra Olga Stenbroten kom og fortalte at hennes kjære mann, Oluf, hadde gått bort mandag 30. januar.

Jeg visste at Oluf var svært syk, i to måneder hadde han vært på New Glarus

Home og fått pleie. Romjulsbrevet hans til meg gjemte jeg blant andre kjære minner etter Oluf. Jeg skjønnte det kom til det siste, skrifta viste det. Selv skrev

han at han bare ventet på å flytte til Gud, han ba om få slippe, smertene var vanskelige holde ut. I alle år var Oluf en varm kristen, og han skrev at han gledet seg til å møte igjen alle kjære og venner som hadde gått før han, der hvor ingen sykdom var, og hvor en aldri skilles igjen.

Begravelsen ble holdt torsdag 2. februar ved Adams Lutheran Church i Postville, (Green County, Wisconsin), der Oluf hadde vært medlem hele sin Amerika-tid. Presten Lyman forrettet, og kirken var fullsatt. Ingen hadde sett så stor oppslutning der før! Både Olga og Oluf hadde mange venner. De var hyggelige ved alle, ikke rart at det var trangt om plassene denne gangen. Oluf hadde bedt Olgas nevø og kone om å synge i begravelsen. Han hadde tatt ut sangene også, og det var dem en kjær glede å få oppfylle dette siste ønske. De av barnebarna som var gutter, bar kista. Oluf ble gravlagt ved siden av sin første kone, Olga, som døde i 1966.

Oluf Stenbroten etterlot seg tre sønner og ei datter som alle ble gifte og fikk barn: 12 barnebarn og fire oldebarn hadde han fått. Han hadde også, sin søster i live, Berit Brenden i Hedalen, Valdres. Og så hadde han den andre kona si, Olga, som kjærlig hadde vært ved sykesenga hans. Hun satt med hendene sine under hodeputa da Oluf sovnet bort. De siste dagene fikk hun satt inn ei seng til seg, slik at hun kunne være til stede hele tida.

En helhjertet Valdres-venn har gått bort. Oluf Stenbroten hadde sin klare tanke helt til det siste, og i tankene var han ofte tilbake i Norge.

Det var på bruket Steinbraten i Hølersætergrenda, Hølera, at Oluf så dagens

lys 31. mars 1898. Han var den yngste av søskena, to brødre og ei søster kunne leike med veslegutten. De andre bruka i skogsbygda var fraflyttet, så Steinbråten-familien var de siste fastboende. Men bruket var stort, og de klarte seg bra etter datidens forhold.

Vinteren 1901 var skjebnen hard med familien. Faren døde. Han hadde enda til lagt tre tømmerkvarv til nytt bolig- hus for familien da han ble syk. Oluf fortalte at mora og ungene ikke kunne bo borte i Åsbygda etter dette, og om høsten flyttet de til en liten plass som hette Lindokken på østsida av Begna. Det var en plass under garden Stensæter i Hølera. Der vokste søskenflokk fra Steinbråten opp i små kår, det var hardt og strevsomt for ei enslig mor å få endene til å møtes. Tidlig måtte barna ut for å tjene til livets opphold. Oluf begynte som gjetergutt på Islandsmoen da han var 11 år. Han husket godt at de var i Smettbakkbua som nå står på Bagn Bygdesamling. I to somre drev han med gjeting i Hølerasætergrenda også. Det var da han ble så godt kjent med bygda han ble født i.

I 1911 emigrerte broren Knut til USA, og året etter fulgte storebror Martinus etter. Oluf og Berit, søstera hans, prøvde å ta seg av mora som best de kunne. Oluf arbeidet som tjenestegutt i Stensæteren mot slutten av den tida han var i gamlandet. Da kunne han komme seg hjem til Lindokken for å se etter hvordan mor hans hadde det til hver dag.

6. februar 1926 giftet Oluf Stenbroten seg med ei jente fra Bjonskogen, Olga Flattum. Han hadde, truffet henne i Stensæteren, der hun var tjenestejente. De bosatte seg i gamlestua på garden, og her kom sønnen Johannes til verden. I denne tida var det lite å tjene, Oluf

drev i skogen. Mange reiste til Canada i disse åra, kommunen hjalp flere med «ticket», fortalte Oluf. Oluf hadde sin fars seks brødre og sine besteforeldre på Dakota-prærien. De to brødrene hans hadde slått seg ned i North Dakota og arbeidet ved jernbanen. Martinius døde i spanskesyken i 1918, men Knut levde til i 1974. Bare noen få emigranter som Oluf kjente, kom tilbake til gamlelandet på besøk, men da var de for «storkarer» regne, og det så ikke ut til å skorte på penger.

Slik ble det til at Olga, Oluf og vesle Johannes søkte lykken i USA. I april 1927 tok de farvel med Hølera og Valdresdalen. Det var verst å skilles fra mor, fordi hun ble igjen alene, fortalte Oluf. Men mora skulle flytte hjem til Berit som lika før hadde giftet seg, og det lettet Olufs hjerte.

Olga og Oluf slo seg ned i Argyle, Wisconsin, og begynte med farming. Første året arbeidet Oluf på Nybråten-farmen, så leide de en farm, men siden kjøpte de en mindre en. Og til slutt kjøpte de nabofarmen som ble til salgs. Olga og Oluf strevet nybyggernes slitsomme liv med tungvint redskap og mjølkefarming. Ikke mange hadde biler, enten måtte de gå eller bruke hest. Om somrene kunne en kjøre rundt i hjulvogner, «boggies», til lettskyss, eller de dro med firehjuls vogner som de fraktet varer til byen med og hadde med seg forskjellige nødvendigheter tilbake. Alt som ble avlet på farmen: bygg, havre og mais, ble kjørt til møllene i byen. Så ble det ferdige melet fraktet tilbake til farmen for å brukes til foring av hester, griser og kuer. Slik gikk det kanskje et stort lass hver uke.

Noen farmere gikk sammen om et meieri, og hit fraktet en mann melka. Det ble laget sveitserost der. Om vinteren melket ikke farmerne mer enn det de trengte til eget bruk til smør og pultost. Laget de mye

smør, kunne de selge en del. Slik kunne de få penger til sårt tiltrengte varer. Når vintermånedene var over, startet meieriet osteproduksjonen igjen.

Olga og Oluf var strevsomme og flinke. Smått om senn fikk de seg bedre redskap. Til slutt fikk de satt opp nye hus og montert kjølesystem for tankhenting av melka. Det var stor utvikling fra håndmelking!

Selv om Olga og Oluf fikk det bra i sitt nye hjemland, glemte de aldri Norge. I 1950 kunne de gjøre alvor av en tur tilbake til hjembygdene, Bjonskogen og Hølera. Foreldrene til Olga levde ennå, og det ble et hjertelig gjensyn! Olga hadde reist tre måneder før Oluf, han måtte gjøre unna innhøstingen sammen med barna først. Oluf fikk treffe sin mor og søster igjen, men mor var blitt syk og var på gamleheimen i Bagn. Hun døde seks uker senere.

I 1966 døde Olga, og da solgte Oluf farmen og flyttet inn til byen Blanchardville. Ingen av barna ville ta over, for de var allerede godt i gang med forretningsdrift. Dattera var gift med en melkefarmer, og selv hadde hun kontorjobben sin.

Der i Blanchardville traff Oluf sin nye Olga. Olga Vamstad Tallackson er av Hadelands-slekt, men født i USA. «Je hadde itte tenkt å gifte meg att da je vart enkje, men han Oluf var så snill at je ombestemte meg», sa Olga til meg. Hun er snill, hun også! En elskverdig og intelligent livsledsagerske for Oluf! I Blanchardville har de ført et gjestfritt hus. Flere skoleungdommer fra Sør-Aurdal har de også tatt imot. Oluf Stenbrotten hadde stor reiselyst. Det ble mange turer ute i Vesten og Canada. Han hadde uendelig mange kjente å besøke, ættlinger etter Valdres-emigranter og skyldfolk. Alle husket han på, alle interesserte han. Ofte gikk Oluf rundt på kirkegårdene og ruslet, besøkte gravstedene

der så mange fra hjembygda var gjemt bort. Oluf husket dem alle ved navn og livshistorie. Hans enestående hukommelse holdt styr på alle, til og med barn og barnebarn til emigrantene fra Valdres.

Oluf fikk gjort seks turer hjem til Norge. Den andre turen tok han våren etter sin første kones død. Fremdeles gikk reisen med båt, ærverdige «Sagafjord» var det han fulgte. Oluf var her i tre måneder. Han besøkte kjente rundt omkring, hadde med seg lydbånd og tok opp mange hilsener, musikk og sang, som han kunne bringe over til en stor og interessert lytterskare «over there». Når Oluf kom på besøk, gikk praten om gamlelandet livlig. Slik holdt han på etter hver Norges-tur.

Det var som pensjonist jeg lærte Oluf å kjenne. En rakrygget, kjekk kar var han. Vi brevvekslet i mange år, og jeg traff han også noen ganger. Jeg følte at det var Norge som lå hans hjerte nærmest, men at røttene som bandt til USA også var blitt så sterke at det var der han måtte bo. Oluf var en ekte og varm venn av Valdres og valdriser, og etterlater seg bare gode minner!

Fred over ditt minne, Oluf!

Et minneskriv som fulgte opptegnelsen på hjemmesiden til <https://www.ancestry.se/se-arch/>

Oluf Stenbroten til minne

Oluf Stenbroten, 85, Blanchardville, døde mandag morgen 30 januar 1984 i New Glarus Home hvor han hadde vært pasient de siste to månedene. Døden fulgte etter en lengre tids sykdom.

Han ble født i Bagn i Valderes, Norge, 31 mars 1898, som sønn av Johannes og Inger Klevstad Stenbroten. Han gikk på skole i Norge og ble gift der 6 februar 1926 med Olga Flattum. De kom til USA i 1927, og slo seg ned i Blanchardville, Argyle-området. Hun døde 19 august 1966.

Han trakk seg tilbake til Blanchardville i 1967. 25. august 1968 giftet han seg med Olga Vamstad Tollackson i Blanchardville Lutheran Church. De fortsatte å bo i Blanchardville.

Etterlatte: hans kone, Olga; tre sønner, John, Monticello; Olin, Nekoos og Donald, Middleton; og en datter, Mrs. Paul (Ruth) Duerst, New Glarus; stedatter; Mrs. John (Beatrice) Nieuburt, Chicago, Ill.; Olufs søster, Berit Brenden i Valderes, Norge; 12 barnebarn, to stebarnebarn og fire oldebarn. Hans første kone Olga; et barnebarn, Deanne Stenbroten, og to brødre gikk bort før han selv.

Begravelsesgudstjenester vil bli holdt klokken 10:30. torsdag i Adams Lutheran Church som han var medlem av. Pastor Lyman Oman vil forrette med begravelse på kirkegården.

Venner kan ringe på Saether Funeral Home, Blanchardville, fra 4 til 9 onsdag. Barnebarna vil bære båret.

Siste sia - Venneforeningen og Museet

Aktiviteter 2025

Slektsverksted på Statsarkivet i Hamar

Lesesalen på Statsarkivet i Hamar er åpen hver onsdag fra januar til april. Åpningstid er kl. 11:00 - 19:00. Statsarkivet ligger i Lille Strandgate 3, Hamar.

Følgende dager: 27.3, 3.4, 10.4 og 24.4.

Venneforeningens Slektsforskerkvelder på Museet

Vi stiller opp på Museet etter avtale, kl. 18-20. Alle er velkomne til å avtale tid.

MuseumsNatt fredag **23. mai** – Det vårlige kultureventyret på åtte steder i Hamar og Stange.

Søndag **8. juni**: Norsk Utvandrer-museum åpner ny, permanent utstilling: «Ukjent landskap». Oppe ukedagene torsdag – søndag hele sommeren.

Søndag **15. juni**: Historisk opplevelsestur med Skibladner

- kommer til Lillehammer kl 09.15 og går fra Lillehammer kl 09.30
- kommer til Moelv kl 10.45 og går fra Moelv kl 11.00
- kommer til Gjøvik kl 11.45 og går fra Gjøvik kl 12.00
- kommer til Nes kl 12.45 og går fra Nes kl 13.00
- kommer til Brummunddal kl 13.45 og går fra Br.dal kl 14.00
- kommer til Hamar kl 14.45 og går fra Hamar kl 15.00
- kommer til Stange kl 15.15 og går fra Stange kl 15.30
- kommer til Eidsvoll kl 18.00

Torsdag **26. juni**: Urpremiere **Historisk spel på Museet med Tor Karseth**

Forestillinger lørdag **28. juni** og søndag **29. juni**.